

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในการพัฒนาประเทศหรือพัฒนาชุมชนนั้น ถือว่าประชากรที่มีคุณภาพเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่สุด ในอันที่จะพัฒนาประเทศให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ การที่จะทำให้ประชากรมีคุณภาพนั้นรัฐจะต้องมีการวางแผนพัฒนากำลังคนอย่างถูกต้องและเหมาะสม เพื่อให้มีการพัฒนาประชากรตั้งแต่แรกเกิดเป็นต้นไป และจะต้องให้ครอบคลุมประชากรทุกคน ทุกกลุ่มให้มีคุณภาพทั้งทางกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ ความสามารถ และทักษะในการประกอบอาชีพ เพื่อให้ประชากรทุกคนสามารถดำรงชีวิตอย่างปกติสุข (คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2524: 1) แต่อย่างไรก็ตามกำลังคนจะมีประสิทธิภาพเพียงใดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา เป็นปัจจัยสำคัญ

การจัดการศึกษาในปัจจุบันนี้ จึงหมายถึงการพัฒนามนุษย์ซึ่งจะต้องกระทำให้เป็นกระบวนการที่ถูกต้องและต่อเนื่องอย่างมีระบบ ในด้านจิตวิทยา ได้มีการแบ่งสมรรถนะมนุษย์ออกเป็น 2 ชัก คือ สมรรถนะซ้าย หากได้รับการพัฒนาและมีคุณภาพถูกต้องแล้ว จะทำให้เชี่ยวชาญในด้านการวิเคราะห์ มีความสามารถในการเรียนรู้ทางภาษา การคิดคำนวณ วิทยาศาสตร์ เป็นนักเขียน นักพูด นักวิจัยเป็นคน ส่วนสมรรถนะขวาจะทำให้เชี่ยวชาญในด้านการสังเคราะห์ จะมีความฉันททางด้านศิลปะ กวีและกาพย์กลอน มีความสามารถในการเรียนรู้เกี่ยวกับลีลาท่าทาง ทั้งนี้การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์โดยเน้นการพัฒนาสมองเพียงซีกใดซีกหนึ่งโดยเฉพาะ จึงเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพราะมนุษย์ต้องการพัฒนาสมองทั้ง 2 ซีกพร้อม ๆ กัน การจัดการศึกษาที่พัฒนาส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นการพัฒนาสมองซีกซ้าย จนทำให้มีความเข้าใจผิดกันส่วนใหญ่ว่าคนฉลาดคือคนที่มีความสามารถทางภาษาและตัวเลขเท่านั้น (วิชัย วงษ์ใหญ่ 2529 ก: 86) ทว่าเหตุนี้เด็กที่ฉลาดจึงมักเลือกเรียนต่อทางด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์หรือภาษาศาสตร์ แมว่าเด็กฉลาดบางคนจะมีความฉันทหรือมีความชอบทางด้านศิลปะก็ตาม ศิลปศึกษาจึงกลายเป็นวิชาที่ไม่มีความสำคัญไป แม้กระทั่งผู้บริหารการศึกษาในโรงเรียนบางแห่งก็ยังไม่มีความคิดเช่นนี้ จากผล

การศึกษาและผลการสำรวจของกรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ เรื่องความคิดเห็นของครูใหญ่ทั่วราชอาณาจักร เกี่ยวกับหลักสูตรที่ใช้อยู่ในโรงเรียน มีข้อที่น่าสนใจและสะกุกใจเป็นอย่างยิ่งคือ ครูใหญ่ทั้งหลายมีความเห็นว่า ควรตัดวิชาศิลปะศึกษาออกจากหลักสูตรและเอาเวลาไปเรียนวิชาอื่นแทน นอกจากนี้ยังมีผู้กล่าวกันอยู่เสมอว่า ศิลปะศึกษาที่สอนกันอยู่ในโรงเรียนเป็นวิชาไร้ประโยชน์ สาเหตุดังกล่าวนี้เกิดจากการที่ผู้บริหารยังมองไม่เห็นผลในคุณค่าของศิลปะศึกษาที่มีต่อเด็ก (สรุประชฎ สมิตินันท์ 2527: 47) แต่ปัจจุบันนี้การจัดการศึกษาได้ให้ความสำคัญแก่การพัฒนาความสามารถทุกด้านของมนุษย์ โดยพัฒนาสมองทั้ง 2 ซีก ศิลปะจึงได้รับการพัฒนาไปควบคู่กันโดยมีความเชื่อและแนวความคิดศิลปะ เป็นองค์ประกอบหนึ่งของกระบวนการจัดการศึกษา และการจัดการศึกษาค่านศิลปะเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเด็กทุกคน (วิชัย วงษ์ใหญ่ 2529 ช: 111) กระทรวงศึกษาธิการได้เล็งเห็นความสำคัญของศิลปะ เช่นกันว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมซึ่งเป็นรากฐานทางวัฒนธรรม เป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาจิตใจ ช่วยแนะแนวทางในการแสดงออก และช่วยสร้างสรรค์สังคม จึงได้บรรจุวิชาศิลปะเข้าไว้ในหลักสูตรทุกระดับ เรียกว่าวิชาศิลปะศึกษา (ชญ์ แสงศักดิ์ 2521: 15) ในหลักสูตรประถมศึกษาและหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ได้กำหนดวิชาศิลปะศึกษาเป็นวิชาบังคับตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในระดับประถมศึกษา ศิลปะศึกษาถูกจัดให้เป็นวิชาหนึ่งในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ถูกจัดอยู่ในกลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ โดยกำหนดให้เรียนวิชาทัศนศิลป์เป็นวิชาบังคับในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 และปีที่ 2 สัปดาห์ละ 1 คาบ (กระทรวงศึกษาธิการ 2520: 3)

การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาถือว่าเป็นระดับการศึกษาที่มีความสำคัญมากสำหรับสังคมทั่วไป เพราะเป็นระดับที่เชื่อมต่อกันระหว่างระดับประถมศึกษาและอุดมศึกษา ในประเทศที่กำลังพัฒนานั้นถือว่าการศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งกว่าระดับอื่น เพราะเป็นระดับหัวเลี้ยวหัวต่อ เป็นตัวเชื่อมสำคัญที่จะทำให้อาณาฐานการศึกษาของทรัพยากรมนุษย์เกิดประสิทธิภาพขึ้น หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาจึงมุ่งพัฒนาบุคลิกภาพของผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของชาติ ขณะเดียวกันก็เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พบความสามารถ ความสนใจ และความถนัดเฉพาะคน (กระทรวงศึกษาธิการ 2524: 2) ผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นก็เป็นเด็กในวัยรุ่น ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในวงการผู้ที่เกี่ยวข้องว่าเป็นวัยที่มีลักษณะแยกแยะไปจากลักษณะของเด็กและลักษณะของผู้ใหญ่

(คณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา 2521: 33) กล่าวคือเป็นวัยที่อยู่ระหว่างช่วงกลางของวัยเด็กและวัยผู้ใหญ่ เด็กวัยนี้จะเป็นวัยที่มีความเชื่อ มีความศรัทธา และมีความหลงใหลในสิ่งที่ตนยึดมั่นและถูกปลุกฝัง การสอนศิลปะในระดับนี้จึงต้องมีการเตรียมแผนการสอน การจัดการสอน และการใช้สื่อการสอนไว้วงวนาเป็นอย่างดี ครูผู้สอนต้องเป็นผู้มีความรู้ทางศิลปะโดยตรง นอกจากนี้ครูยังต้องเป็นผู้ที่รอบรู้ ทันต่อเหตุการณ์ และเป็นผู้ที่ไฝหาคนควาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อให้ทันสมัยเสมอ รวมทั้งต้องศึกษาทางจิตวิทยาพัฒนาการของวัยรุ่นในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโดยเฉพาะ เพื่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอน(ชลอพงษ์สามารถ 2526: 1)

อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาโดยทั่วไปนั้นมักประสบปัญหาการเรียนเสมอ จรุงญ วิรุพักษ์ (2521: 36) ใดศึกษาเกี่ยวกับสาเหตุการออกกลางคันของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา พบว่า เด็กบางคนแม่จะมีความฉันททางการเรียนสูง ก็ไม่ประสบความสำเร็จในการเรียน โวเฟิล (Wolfe 1967: 217) ใดกล่าวไว้ว่า "เด็กที่มีสติปัญญาดี ยอมทำคะแนนใดดีกว่าเด็กที่มีสติปัญญาคอย และก็มักเชื่อกันเช่นนั้น เพราะในการสอบต่างๆ ผู้ที่ใดคะแนนสูงจะได้รับการยกย่องว่าเป็นคนเฉลียวฉลาด ในขณะที่ผู้ที่ใดคะแนนต่ำจะถูกว่าเป็นคนโง่ แต่สิ่งหนึ่งที่ต้องยอมรับคือ การที่เด็กคนหนึ่งทำคะแนนใดแตกต่างกว่าเด็กอีกคนหนึ่งนั้น เป็นผลสืบเนื่องจากองค์ประกอบหลายประการ" ใดมีนักการศึกษาและนักจิตวิทยาสนใจทำการศึกษาค้นคว้าดังกล่าว ซึ่งอาจสรุปประเด็นสำคัญของการศึกษาใดดังนี้

ฮิลเดรท (Hilldreth 1966: 424 อ้างถึงใน สุภชัย มั่นใจคน 2526: 5) ใดทำการศึกษาเกี่ยวกับเด็กฉลาดและพบว่า สาเหตุที่ทำให้เกิดฉลาดจำนวนหนึ่งไม่ประสบผลสำเร็จในการเรียนเนื่องจากนิสัยในการเรียนไม่ดี ขาดความสนใจและขาดทัศนคติที่ดีต่อวิชานั้น สวอนบราวน์และโฮลทซ์แมน (Brown and Holtzman 1955: 75-84) ใดสรุปผลการศึกษาของซิมมอน แมททิวส์และโทเฟอร์ พบว่า นิสิตที่มีสติปัญญาเท่าเทียมกัน แต่มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนแตกต่างกัน มีสาเหตุมาจากการมีทัศนคติและแรงจูงใจในการเรียนต่างกัน นอกจากนี้บราวน์และโฮลทซ์แมน (Brown and Holtzman 1967: 5) ยังได้สร้างแบบสำรวจนิสัยและทัศนคติในการเรียน (Survey of Study Habits and Attitudes) และจากการศึกษาวิจัยหลายครั้ง ปรากฏว่าแบบสำรวจนิสัยและทัศนคติในการเรียน เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่เป็นประโยชน์ในการพยากรณ์สัมฤทธิ์ผลทางการเรียน

นภาพร เมษรักษาวณิช (2514: ๖) ให้ความสำคัญเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างนิสัยในการเรียน ทักษะในการเรียน กับสัมฤทธิผลทางการเรียน พบว่านิสัยในการเรียน ทักษะในการเรียนมีความสัมพันธ์กับสัมฤทธิผลทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนการศึกษาของสุวิมล เกนสุนทร (2525: 1) เกี่ยวกับนิสัย ทักษะ ความสนใจและแรงจูงใจที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในแผนการเรียนต่าง ๆ ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายพบว่า นิสัยและทักษะทางการเรียนมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเกือบทุกแผนการเรียน ยกเว้นแผนการเรียนคหกรรมและศิลปกรรม

จากการศึกษาวิจัยดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าทัศนคติเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญ ซึ่งนอกจากจะช่วยใหญ่เรียนประสบผลสัมฤทธิ์ในการเรียนต่าง ๆ แล้ว ยังสามารถชี้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้อีกด้วย เนื่องจากทัศนคติหมายถึงความคิด ความเข้าใจ ความเห็น ความรู้สึก และความเชื่อของบุคคลที่มีต่อสิ่งของ บุคคล หรือสถานการณ์เป็นอย่างไร ไป อันมีอิทธิพลต่อการแสดงออกของบุคคลที่มีต่อสิ่งนั้น ๆ บุคคลนั้น ๆ หรือเหตุการณ์นั้น ๆ (ปราวณี รามสูต 2528: 106) ทัศนคติจึงเป็นสิ่งที่ได้รับความสนใจเป็นพิเศษในทางการศึกษา ด้วยเหตุผลที่เชื่อว่าทัศนคติต่อวิชามีบทบาทอันสำคัญในอันที่จะช่วยส่งเสริมหรือสกัดกั้นการเรียนรู้ในวิชานั้น กล่าวคือผู้เรียนสามารถเรียนวิชานั้นได้ดีขึ้น หากผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อวิชานั้น (วิจิตร ศรีสะอาน และคณะ 2525: 148, สมหวัง พริยานุวัจน์ และนิยะดา ศรีจันทร์ 2523: 2)

จากเหตุผลที่ทัศนคติมีความสำคัญต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติต่อวิชา ก็เป็นสิ่งที่มีความสำคัญ เพราะสามารถช่วยส่งเสริมหรือสกัดกั้นการเรียนรู้ในวิชานั้นได้ ดังนั้นหากนักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาศิลปศึกษาแล้ว ก็จะเป็นการช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ในวิชาศิลปศึกษาได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังช่วยให้เกิดการพัฒนาสมองทั้ง 2 ซีกหรือพัฒนาความสามารถทุกด้านของมนุษย์อีกด้วย ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาวจัยเกี่ยวกับทัศนคติต่อวิชาศิลปศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในกรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นแนวทางในการศิลปศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาได้ทราบถึงทัศนคติต่อวิชาศิลปศึกษาและหาหนทางแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ไม่พึงประสงค์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทัศนคติทอวิชาศิลปะศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นใน กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเปรียบเทียบทัศนคติทอวิชาศิลปะศึกษาของนักเรียนชายและนักเรียนหญิง ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในกรุงเทพมหานคร

สมมติฐานการวิจัย

จากการศึกษาของบารอน (Baron 1972 quoting Whitesel 1975: 23) เกี่ยวกับทัศนคติของนักศึกษาชายและหญิงชั้นปีที่ 2 สถาบันศิลปะซานฟรานซิสโก พบว่าเพศไม่มีความสัมพันธ์กับความสามารถหรือคุณภาพในการทำงานของนักศึกษา ปรานีต มาลัยวงศ์ (2523: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยการเปรียบเทียบผลการเรียนซึ่งได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์ ทัศนคติทอวิชาศิลปะศึกษา และทัศนคติกานมนุษย์สัมพันธ์ของนักเรียนที่เรียนวิชาศิลปะศึกษา โดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนแบบปกติ ผลการศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติ ปรากฏว่าทัศนคติทอวิชาศิลปะศึกษาและทัศนคติกานมนุษย์สัมพันธ์ของกลุ่มตัวอย่างทั้งสองไม่แตกต่างกัน ส่วนการศึกษาของสุภชัย มณีใจคน (2526: 56) เกี่ยวกับทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีทอวิชาพลศึกษาพบว่าเพศไม่ใช่สาเหตุที่ทำให้ทัศนคติของนักเรียนแตกต่างกัน ทั้งนี้ในการวิจัยเพื่อศึกษาทัศนคติทอวิชาศิลปะศึกษาของนักเรียนชายและนักเรียนหญิงในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในกรุงเทพมหานครนี้ ผู้วิจัยจึงได้ตั้งสมมติฐานในการวิจัยไว้ว่าทัศนคติทอวิชาศิลปะศึกษาของนักเรียนชายและนักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ไม่แตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ตัวอย่างประชากรในการวิจัยครั้งนี้คือ นักเรียนชายและนักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2529 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เขตกรุงเทพมหานคร ที่เรียนวิชาทัศนศิลป์อันเป็นวิชาบังคับครบตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521

2. การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยไม่คำนึงถึงสภาพแวดล้อมทางบ้าน สภาพแวดล้อมทางโรงเรียน ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว พื้นฐานความรู้เดิม แผนการเรียน ความถนัดของนักเรียน ระเบียบวิธีปฏิบัติและความสามารถในการเรียนของกลุ่มตัวอย่างประชากร ชอกลง เมืองคน

กลุ่มตัวอย่างประชากรแบบวัตถุประสงค์คือวิชาศิลปศึกษาตามความรู้สึกที่แท้จริง

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ แบบวัดทัศนคติต่อวิชาศิลปศึกษาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองจากการศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศิลปศึกษา หลักสูตร แผนการเรียน คู่มือครู รวมทั้งศึกษาหนังสือเกี่ยวกับการสร้างแบบวัดทัศนคติแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแบบวัดทัศนคติต่อวิชาศิลปศึกษาของครู ที่สร้างขึ้นโดยสตักฮาร์ดและมอร์ริส (Stuckhardt and Morris 1980: 55-56) เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบวัดทัศนคติในลักษณะมาตรวัดทัศนคติแบบประเมินค่าของลิเคอร์ท (Likert) ที่ประกอบด้วยข้อความเชิงนิมิต (Positive) และเชิงนิเสธ (Negative) ที่วัดลักษณะของทัศนคติต่อวิชาศิลปศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในสถานต่าง ๆ 5 ท่านคือ

1. ท่านเนื้อหาวิชา
2. ท่านการสอน
3. ท่านกิจกรรม
4. ท่านการวัดและประเมินผล
5. ท่านคุณค่า

นำแบบวัดทัศนคติไปใหญ่ทรงคุณวุฒิตรวจพิจารณาความเหมาะสมและปรับปรุงแก้ไข โดยใช้เกณฑ์ในการพิจารณา 4 ใน 5 ท่าน เป็นเกณฑ์ในการตัดสินความตรงตามเนื้อหาของแบบวัดทัศนคตินี้

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. นักเรียน หมายถึงนักเรียนชายและนักเรียนหญิงที่กำลังศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคปลาย ปีการศึกษา 2529 ซึ่งสุ่มตัวอย่างมาจากโรงเรียนชายโรงเรียนหญิง และโรงเรียนสหศึกษา สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 9 โรงเรียนที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างประชากร
2. ครูศิลปศึกษา หมายถึงครูที่ทำการสอนวิชาทัศนศิลป์ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 2 และมีวุฒิการศึกษาสาขาศิลปศึกษา
3. วิชาศิลปศึกษา หมายถึงรายวิชาทัศนศิลป์ ซึ่งเป็นวิชาบังคับวิชาหนึ่งในกลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ ศิลปศึกษา หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ซึ่งนักเรียนต้องเรียนในครบ 2 หน่วยกิต
4. ทัศนคติต่อวิชาศิลปศึกษา หมายถึงความคิด ความเข้าใจ ความเห็น ความรู้สึกและความเชื่อของนักเรียนที่มีต่อวิชาศิลปศึกษา ที่แปรค่าออกมาในรูปของคะแนนที่ได้จากการตอบแบบวัดทัศนคติต่อวิชาศิลปศึกษาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากผลการวิจัย

1. เป็นแนวทางแก่อาจารย์ผู้สอนวิชาศิลปศึกษา ในการปลูกฝังทัศนคติที่ดีของนักเรียนต่อวิชาศิลปศึกษา
2. เป็นแนวทางแก่ผู้บริหาร นักการศึกษา และอาจารย์ผู้สอนวิชาศิลปศึกษา ในการนำผลการวิจัยไปใช้ปรับปรุงการเรียนการสอนทางศิลปศึกษาให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งจะมีผลไปถึงสัมฤทธิผลทางการเรียนของนักเรียนด้วย
3. เป็นแนวทางในการศึกษาคนควา และวิจัยในเรื่องเกี่ยวกับศิลปศึกษาต่อไป